

Antoni Jackowski

Profesor Stanisław Liszewski. Wybitny Geograf, Wyjątkowy Człowiek, Wspaniały Przyjaciel

1. Wprowadzenie¹

Profesor Stanisław Liszewski należy do wąskiego grona najwybitniejszych polskich geografów cieszących się wielkim szacunkiem i uznaniem również na arenie międzynarodowej. Wynika to przede wszystkim z osobowości Profesora. Jest bowiem wielkim erudyta, człowiekiem otwartym na sprawy innych ludzi, życzliwym dla wszystkich, którzy szukają u Niego pomocy i rady. Od wielu lat stanowi największy w Polsce autorytet w zakresie geografii społeczno-ekonomicznej. Niezwykle uznanie, jakie wyrobił sobie Profesor wśród geografów polskich i zagranicznych, a także w kręgach naukowców innych specjalności, ukształtowało się w wyniku wielkiej pracowitości i pełnego oddania się sprawom nauki i wychowania młodzieży. Równocześnie przez wszystkie lata pracy swoje siły i swój czas oddawał Uniwersytetowi Łódzkiemu, pełniąc różne obowiązki, których ukoronowaniem była zaszczytna funkcja Rektora. Zawsze też aktywnie uczestniczył w życiu naukowym swojego umiłowanego miasta – Łodzi, ale też Polski i w gremiach międzynarodowych. Zawsze godnie reprezentował polską Naukę i polską Geografię.

2. Nieco biografii¹

Stanisław Liszewski urodził się 11 listopada 1940 r. w mieście Ruda Pabianicka, które po II wojnie światowej zostało włączone w obręb dzielnicy Łódź-Górna. Jego ojciec Kazimierz przez całe swoje życie pracował jako łódzki tramwajarz. Matka Marianna prowadziła dom, zajmując się trójką dzieci, spośród których Stanisław był najmłodszy. Po 1956 r. jego pasją stało się harcerstwo. Poświęcił mu wiele czasu, dochodząc do stopnia harcmistrza i uzyskując stanowisko zastępcy Komendanta Hufca Łódź-Górna. Był komendantem słynnej 14. Łódzkiej Drużyny Harcerzy im. Henryka Jordana. W harcerstwie poznał m.in. Annę Dylikową, Halinę Klatkową,

Barbarę Manikowską. Ponownie spotykał je już w Instytucie Geografii UŁ, najpierw jako student, a potem jako współpracownik.

Maturę złożył w 1958 r. W klasie maturalnej zdecydował o wyborze geografii jako kierunku swoich studiów, choć wcześniej myślał o studiach na Politechnice Łódzkiej. Po pomyślnym zdaniu egzaminów wstępnych zaczęła się Jego Wielka Przygoda z Geografią, z którą związał się już na całe życie i której oddał się bez reszty. Od 1960 r. aktywnie działał w Kole Naukowym, które prędko wybrało Stanisława swoim prezesem. Studia ukończył w 1963 r., pisząc u profesora Ludwika Straszewicza pracę magisterską *Sieć drogowa województwa łódzkiego*. Skorzystał z propozycji swojego promotora i podjął obowiązki asystenta w Instytucie Geografii (Katedra Geografii Ekonomicznej). Równocześnie zakończył swoją działalność w harcerstwie.

Na podstawie rozprawy pt. *Użytkowanie ziemi w miastach województwa opolskiego*, wykonanej pod kierunkiem prof. L. Straszewicza w 1970 r., uzyskał stopień doktorski. Podstawę przewodu habilitacyjnego, zakończonego w 1978 r., stanowiła rozprawa *Tereny miejskie a struktura przestrzenna Łodzi*. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1987 r., zaś profesora zwyczajnego w 1990 r.

W harcerstwie poznał w 1958 r. druhenę Alicję Koszarek, późniejszą żonę. Oboje rozpoczęli w tym samym roku studia: Alicja na fizyce, Stanisław na geografii. Po roku Alicja porzuciła fizykę dla geografii, studiując o rok niżej od swojego kolegi. Po trzecim roku wyjechała do Warszawy, gdzie ukończyła kartografię u prof. Stanisława Pietkiewicza. Potem powróciła do Łodzi i niemal całe swoje życie zawodowe związała z planowaniem regionalnym. W 1964 r. Stanisław poślubił Alicję, która stała się Jego wierną towarzyszką życia na dobre i złe dni. Państwo Liszewscy mają dwie córki. Starsza, Agnieszka, jest profesorem prawa na Uniwersytecie Łódzkim. Zamężna z Wojciechem Robaczyńskim (również pracownikiem naukowym UŁ), mają córkę Ewę, która w 2011 r. będzie zdawać maturę i wybiera się na ekonomię. Wnuczka odziedziczyła po dziadku zainteresowania geograficzne, o czym świadczy fakt, że w roku 2007/2008 była laureatką Wojewódzkiego Konkursu Geograficznego. Młodsza córka Anna jest wspaniałą pianistką i adiunktem w Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. Członkiem rodziny jest też uwielbiany przez wszystkich pies Asik, który szczególną atencją darzy zwłaszcza Panią Profesorową. W tym miejscu należy dodać, że Państwu Liszewskim zawsze towarzyszył czworonogi przyjaciel.

3. Działalność naukowa

Profesor Stanisław Liszewski należy do grona najwybitniejszych geografów polskich i światowych. Jego dorobek naukowy obejmuje ponad 330 pozycji, w tym wiele opublikowanych za granicą. Był jednym z inicjatorów, współredaktorem oraz autorem paru rozdziałów w pierwszym w naszym kraju studium, które zostało poświęcone *Historii geografii polskiej* (2008).

Zainteresowania naukowe wykazywał już w okresie studiów. Niemal od początku pole badawcze Profesora było związane z problematyką osadniczą, szczególnie

zaś z zagadnieniami z zakresu geografii miast. Zaczął od studiów związanych z użytkowaniem ziemi w jednostkach miejskich, by po latach dojść do uogólnień teoretycznych, znacznie poszerzających nasze dotychczasowe postrzeganie tej dziedziny badań geograficznych.

Analizując dorobek Profesora Stanisława Liszewskiego, można stwierdzić, że wyraźnie zaznaczają się w nim prace z zakresu geografii osadnictwa stanowiące blisko połowę opublikowanych przez Niego studiów naukowych. Realizację swoich zainteresowań z tego zakresu rozpoczął na przełomie lat 60. i 70. ubiegłego stulecia, wybierając jako przedmiot badań miasta Śląska Opolskiego. Początkowo były to studia jednostkowe, dotyczące poszczególnych osiedli miejskich, ale syntezę tych dociekań naukowych stanowiła rozprawa doktorska. Autor przedstawił w niej nowe podejście badawcze do problematyki użytkowania ziemi w jednostkach miejskich, m.in. poprzez powiązanie jej z sytuacją społeczno-ekonomiczną i uwarunkowaniami geograficznymi. Profesor był jednym z prekursorów włączania do badań z tego zakresu również takich zagadnień jak: związki miasta z zapleczem, powiązania przestrzenne miast (szczególnie małych), określanie funkcji miasta. Charakter nowatorski miały też studia zmierzające do nakreślenia zasad metodologicznych dla przeprowadzania inwentaryzacji urbanistycznej miast.

Prowadzone studia z zakresu osadnictwa doprowadziły do pojawienia się w twórczości Profesora prac o charakterze teoretycznym. Do takich należy przede wszystkim zaliczyć wzorcowe opracowanie pt. *Osadnictwo* (2000), wykonane wspólnie z prof. Wiesławem Maikiem. Jest to pierwsza w naszej geografii tak szczegółowa prezentacja problemów osadniczych w skali globalnej, wskazująca równocześnie na główne problemy badawcze z tego zakresu w zmieniającym się świecie. Ważnym wydarzeniem naukowym było ukazanie się pod redakcją S. Liszewskiego *Geografii urbanistycznej* (2009), której jest też współautorem. Z prac teoretycznych na wyróżnienie zasługują również m.in. studia dotyczące podziału i klasyfikacji terenów miejskich (1978), strefy podmiejskiej jako przedmiotu badań geograficznych (1987), nowych miast jako problemu badawczego (1989, współautorstwo), roli funkcji administracyjnej w rozwoju miast (1992) czy teorii i koncepcji badań przemian struktury przestrzennej warunków życia mieszkańców miast (2004).

Należy w tym miejscu podkreślić wielki wkład Profesora w rozwój młodej kadry specjalizującej się w tej dziedzinie. Ważną rolę w tym zakresie odegrało odbywające się od 1987 r. z Jego inicjatywy „Konwersatorium Wiedzy o Mieście” (kontynuacja „konferencji styczniowych” organizowanych przez prof. L. Straszewicza), a także doprowadzenie przez Profesora do publikacji kilkutomowego opracowania źródłowego pt. *Geografia osadnictwa i ludności w niepodległej Polsce. Lata 1918–1993* (1993–1995).

Studia Profesora z zakresu geografii osadnictwa, a szczególnie dotyczące geografii miast, weszły do kanonu wzorcowych prac z zakresu tej problematyki. Nikt nie może też kwestionować faktu, że wykształciła się ceniona w środowisku geografów polskich i zagranicznych „łódzka szkoła osadnicza” wykazująca się znaczącym dorobkiem.

Drugi zasadniczy nurt badawczy Profesora jest związany z geografiami turystyki. Pojawił się on w 1981 r. i jest kontynuowany do chwili obecnej. Prace z tego zakre-

su stanowią blisko 30% dorobku Jubilata. Podkreślić należy, że już „debiuty” w tej dziedzinie wyróżniały się swoją oryginalnością. Wynikało to przede wszystkim z faktu, że w badaniach turystycznych S. Liszewski wykorzystywał bogate doświadczenia zdobyte w trakcie studiów z zakresu geografii osadnictwa. Zaczęły się więc pojawiać publikacje z pogranicza geografii osadnictwa i geografii turystyki, niemal wszystkie o dużym ładunku teoretycznym i metodologicznym. Połączenie tych dwóch wątków naukowych w prowadzonych studiach pozwoliło Profesorowi spojrzeć niejako z góry (jakby z lotu ptaka) na współczesne osadnictwo turystyczne i nakreślić etapy jego rozwoju, zaproponować typologię takiej sieci osadniczej, a także wskazać na niezbędne działania, które należałoby podjąć dla rozwoju funkcji turystycznej jednostki osadniczej jako czynnika warunkującego jej rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny. Tak ustawione studia stanowiły nowość w powojennej geografii i dały impuls młodym naukowcom do podejmowania podobnej problematyki w różnych ośrodkach badawczych Polski czy Europy. Wymieńmy choć kilka prac z tego zakresu: *Geneza i rozwój osadnictwa wypoczynkowego w otoczeniu Łodzi* (1987), *Główne kierunki badań geograficznych nad turystyką w Polsce w ostatnim dziesięcioleciu* (1987), *Funkcja osadnictwa nadmorskiego w świetle analizy ruchu turystycznego. Przykład Mierzei Helskiej* (1988), *Klasyfikacja i typologia osadnictwa turystycznego. Założenia teoretyczne* (1989), *Osadnictwo turystyczne* (1991), *Region turystyczny* (2003), *Wkład geografii w rozwój turystyki w Polsce* (2003), *Badania geograficzne nad turystyką w Polsce i na świecie* (2005), *Metropolitalny region turystyczno-wypoczynkowy. Przykład miasta Łodzi* (2005), *Nowe przestrzenie turystyczne i rekreacyjne w Polsce i ich rola w rozwoju kraju i regionu* (2006), *Strategia rozwoju turystyki w Łodzi* (2007, współautorstwo), *Geografia turystyki w Polsce i jej wkład w rozwój nauk o turystyce* (2007), *Stan i perspektywy rozwoju geografii turystyki w Polsce* (2008), *Jakość środowiska naturalnego a jakość turystyki* (2009). Znaczącym osiągnięciem naukowo-organizacyjnym było utworzenie przez Profesora w 1985 r. czasopisma „Turystyka”, które cieszy się międzynarodową renomą. Jest to jedyny w Polsce i jeden z nielicznych na świecie periodyków poświęconych geografii turystyki.

W pracach Profesora z zakresu osadnictwa i turystyki wyraźnie zaznacza się wątek dotyczący szeroko rozumianej przestrzeni geograficznej, szczególnie zaś przestrzeni miejskiej i turystycznej. Stanisław Liszewski zainicjował studia z tej dziedziny, a Jego dorobek z tego zakresu jest od szeregu lat cytowany w literaturze polskiej i międzynarodowej. Szczególną „karierę” zrobiły rozważania o przestrzeni turystycznej. Nakreślona w nich „ideologia” tego typu przestrzeni stanowiła punkt wyjścia do dalszych badań. Podejmowali je głównie autorzy prac doktorskich i habilitacyjnych. W tym zakresie Profesor stał się już klasykiem. Szczególnie należy wymienić takie studia jak: *Przestrzeń turystyczna* (1995), *Przestrzeń miejska i jej organizacja* (1997), *Istota i właściwości przestrzeni rekreacyjno-turystycznej* (1998), *Przestrzeń miasta postsocjalistycznego. Program badań* (2001), *Przestrzenie turystyki i osadnictwo turystyczne* (2002, 2009), *Przestrzeń turystyczna w ujęciu podmiotowym. Przyczynek do dyskusji o przestrzeni w geografii* (2005), *Przestrzenie turystyki i ich transformacje we współczesnym świecie* (2006), *Miejska przestrzeń*

eksploracji turystycznej. Przykład Łodzi (2009), *Przestrzeń turystyczna Polski. Koncepcja regionalizacji turystycznej* (2009), *Przestrzeń turystyczna parków narodowych w Polsce* (2009). Mimo swoich wielu zobowiązań znalazł czas, aby przedstawić swoje rozważania związane z turystyką religijną: *Obiekty zabytkowe i sakralne jako elementy atrakcji turystycznej* (1999), *Pielgrzymowanie czy turystyka religijna* (1999), *Pilgrimages or Religious Tourism?* (2000). Uczestniczył również w realizacji przygotowywanego przez ośrodek krakowski leksykonu *Miejsca święte Rzeczypospolitej* (1998).

Rezultatem wymienionych osiągnięć było wykształcenie się drugiej, również stworzonej przez Profesora, szkoły łódzkiej, tym razem z zakresu geografii turystyki.

Ważne miejsce w studiach Stanisława Liszewskiego zajmowała zawsze sama Łódź i region łódzki. Problematyce tej poświęcił rozprawę habilitacyjną, a także inne liczne prace, o których częściowo już wspominaliśmy. Należy tu wymienić tak znaczące w rozwoju polskiej geografii regionalnej i geografii osadnictwa pozycje, jak: *Procesy transformacji gospodarki i zmiany struktury przestrzennej aglomeracji Łodzi* (1997), *Ewolucja funkcji regionotwórczych Łodzi* (1999), *Funkcja regionalna Łodzi i jej rola w kształtowaniu województwa. Zarys monografii województwa łódzkiego* (2001, redakcja i autorstwo kilku rozdziałów), *Łódź i region Polski Środkowej. Podręcznik wiedzy regionalnej dla liceów* (2001, wyd. 2, współautorstwo), *Łódź i województwo. Podręcznik wiedzy o regionie dla gimnazjum* (2002, współautorstwo), *Delimitacja obszaru metropolitalnego Łodzi* (2005), *Metropolitalny region turystyczno-wypoczynkowy. Przykład miasta Łodzi* (2005), *Od łódzkiego zespołu miejskiego po łódzki obszar metropolitalny* (2010). Ukoronowaniem studiów nad miastem jest *Atlas miasta Łodzi* (2002, suplement 2009). Jest to opracowanie wyjątkowe, zarówno ze względu na walory merytoryczne, jak i z powodu zastosowanej metodologii prezentacji kartograficznej różnych zjawisk i procesów zachodzących w przestrzeni miejskiej. Profesor Liszewski był inicjatorem tego przedsięwzięcia, autorem koncepcji, redaktorem i autorem wielu map. *Atlas* jest jednym ze znaczniejszych osiągnięć polskiej geografii i kartografii w ostatnich latach. Niejako uzupełnieniem *Atlasu* jest praca *Łódź. Monografia miasta* (2009), której Profesor jest redaktorem i współautorem.

Ogółem Łodzi i regionowi łódzkiemu Profesor poświęcił około 100 prac. Wspomniano już, że dotyczą one bardzo różnorodnej problematyki. Jedno jest dla nich charakterystyczne – stanowią one przykład doskonale przeprowadzonej syntezy geograficznej. Obok wartości teoretycznych zawierają również specyficzną metodologię, która na trwałe weszła do literatury przedmiotu. Wszystkie pozycje „łódzkie” stanowią wzór opracowań regionalnych, a zarazem wskazują, jak wielką różnorodność zjawisk można uwzględnić w studiach z tego zakresu.

4. Działalność dydaktyczna

Profesor Stanisław Liszewski położył wielkie zasługi dla rozwoju uniwersyteckiego nauczania geografii oraz wychowania młodego pokolenia geografów. Zamiłowania

dydaktyczne i umiejętność współpracy z młodzieżą pozostały do dnia dzisiejszego. Wypromował blisko 350 magistrantów, pod Jego kierunkiem 26 osób (w tym dwie z zagranicy) uzyskało stopień naukowy doktora. Spośród byłych doktorantów 7 osób uzyskało stopień naukowy doktora habilitowanego, a 3 tytuł naukowy profesora.

W 1977 r. zorganizował Podyplomowe Studium Turystyki UŁ, którym kierował do 1981 r. Później na kierunku geograficznym uruchomił specjalizację „geografia turystyki i hotelarstwa”, z odrębnym naborem i oryginalnym programem studiów. Wreszcie w 2003 r., utworzył nowy kierunek studiów „turystyka i rekreacja”.

Cytowane tu fakty w pełni potwierdzają poprzednie stwierdzenia o powstaniu w Łodzi bardzo silnie już wykształconej szkoły geograficznej (szkół geograficznych) z zakresu geografii osadnictwa i geografii turystyki. W obu dziedzinach są to jedyne tak wyraźnie ukształtowane szkoły badawcze w Polsce, a zapewne również w Europie. Ważną rolę w kształtowaniu się łódzkiej szkoły turystycznej odegrały „Warsztaty badawcze z geografii turystyki”, utworzone przez S. Liszewskiego w 1983 r. Odbývają się one do chwili obecnej i stały się forum wymiany myśli naukowej, głównie dla młodych badaczy. Wielu uczestników tych spotkań uzyskało potem na różnych uczelniach doktoraty, stopnie doktora habilitowanego czy tytuły profesorskie. Zatem również i to przedsięwzięcie należy zaliczyć do osiągnięć wychowawczych Profesora. Dla kilku pokoleń geografów Profesor stał się prawdziwym Mistrzem przez duże M.

5. Działalność organizacyjna

Bardzo istotny fragment pracy zawodowej Profesora stanowi aktywność na polu organizacyjnym – zarówno w macierzystym Uniwersytecie, jak też w Łodzi i na forum nauki polskiej i światowej. Przeszedł niemal wszystkie szczeble służby na rzecz Uniwersytetu.

W 1981 r. objął kierownictwo Zakładu Geografii Miast i Turystyki (od 1992 r. Katedra, od 2007 r. Instytut). W latach 1978–1981 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi, a następnie dziekana tego Wydziału (1981–1984). Później, przez dwie kolejne kadencje (1984–1990) był prorektorem Uniwersytetu Łódzkiego: ds. ogólnych (I kadencja) oraz ds. nauki (II kadencja). Apogeum Jego zaangażowania w sprawy uczelni wiązało się z dwukrotnym wyborem na rektora Uniwersytetu Łódzkiego (1996–2002). Równocześnie pełnił funkcję przewodniczącego Konferencji Rektorów Państwowych Szkół Wyższych Łodzi. W latach rektorowania Profesora S. Liszewskiego Uniwersytet przeżywał wyraźny rozkwit. Z jednej strony wzrastała stale liczba studentów, doktorantów i pracowników naukowo-dydaktycznych, z drugiej zaś wyraźnie poprawiła się baza lokalowa uczelni. Za przyczyną starań Rektora Liszewskiego znaczna liczba łódzkich budynków, będących w przeszłości fabrykami lub urzędami, zmieniała swą funkcję. Po odpowiednich pracach adaptacyjnych i remontowych stawały się one obiektami uniwersyteckimi, które znacznie poprawiły warunki dla działalności dydaktycznej i naukowej. Jeden z takich zespołów obiektów otrzymała geografia, która przedtem funkcjonowała w fatalnych warunkach lokalowych w obiektach położonych w różnych punktach miasta.

Osobistą zasługą Stanisława Liszewskiego było utworzenie w Uniwersytecie Wydziału Nauk Geograficznych (2001), co znacznie podniosło autorytet geografii w uczelni.

Profesor nigdy nie uchylał się od działalności w różnych gremiach polskich i zagranicznych. Był m.in. członkiem korespondentem Komisji Geografii Turystyki i Wypoczynku Międzynarodowej Unii Geograficznej (1980–1982) i członkiem grupy studialnej Geografii Turystyki MUG (1994–1998). Od 1981 r. był członkiem Komitetu Nauk Geograficznych PAN, w latach 2003–2006 pełniąc funkcję przewodniczącego. Jako przewodniczący Komitetu kierował Narodowym Komitetem ds. Współpracy z Międzynarodową Unią Geograficzną. Był członkiem zespołu ekspertów przy kolejnych Ministrach zarządzających szkolnictwem wyższym i nauką (od 1990 r.), Państwowej Rady Gospodarki Przestrzennej (1990–1994), Centralnej Komisji ds. Stopni Naukowych i Tytułu Naukowego (1994–1998), Państwowej Komisji Akredytacyjnej (2002–2007). Przez wiele lat kierował Konferencją Kierowników Uczelnianych Jednostek Geograficznych. Od 1990 r. zasiada w Radzie Naukowej Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, jest honorowym członkiem Gruzińskiego i Słowackiego Towarzystwa Geograficznego.

Od 1991 r. do chwili obecnej nieprzerwanie pełni zaszczytną funkcję prezesa Zarządu Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. W dziejach Towarzystwa wielokrotnie wybór tej samej osoby na prezesa stanowi ewenement, nie było bowiem dotąd takiego przypadku. Świadczy to o wielkim uznaniu, jakim cieszy się Profesor Stanisław Liszewski w łódzkim środowisku naukowym. Dzięki Profesorowi pojawiło się wiele nowych inicjatyw zarówno naukowych, jak też wydawniczych i organizacyjnych. Do największych osiągnięć wydawniczych w dziedzinie geografii należy niewątpliwie zaliczyć cytowane powyżej takie pozycje jak: *Atlas miasta Łodzi* (2002, suplement 2009), *Funkcja regionalna Łodzi i jej rola w kształtowaniu województwa. Zarys monografii województwa łódzkiego* (2001), *Łódź. Monografia miasta* (2009). W opracowaniu tych publikacji znaczący udział (inicjatywa, koncepcja, redakcja, współautorstwo) miał sam Profesor. Jako prezes Towarzystwa, Profesor uzyskał dla niego nowy lokal w centrum miasta, był też twórcą cieszącego się dużym uznaniem społeczności łódzkiej corocznego Festiwalu Nauki, Kultury i Sztuki (od 2000 r.). Ponadto zainicjował w Towarzystwie liczne imprezy naukowe i kulturalne integrujące łódzkie środowisko intelektualne.

6. Przyjaciel Krakowa

Od dawna Profesor Stanisław Liszewski jest wielkim Przyjacielem Krakowa, zarówno samego miasta, jak i szczególnie krakowskiej geografii. Z krakowskimi studentami geografii zetknął się zapewne już podczas ogólnopolskich zjazdów kół naukowych. Potem następowało „penetrowanie” przez przyszłego Profesora geograficznego środowiska uniwersyteckiego. Na pewno sprzyjającą okoliczność do nawiązania ściślejszych relacji stanowiły tzw. łódzkie konferencje styczniowe, zainicjowane w 1965 r. przez prof. Ludwika Straszewicza. Były one poświęcone proble-

matyce geografii miast i gromadziły wielu geografów z różnych ośrodków, również z Krakowa. W latach 1980–1985 Profesor był współorganizatorem tych spotkań, zaś od 1987 r. kontynuował je pod nazwą „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, które odbywają się do chwili obecnej. W początkowym okresie najbliższe kontakty Stanisław Liszewski utrzymywał z Zakładem Geografii Ludności, Osadnictwa i Rolnictwa naszego Instytutu, a zwłaszcza z Karolem Bromkiem i Adamem Jelonkiem. W następnych latach zacieśniały się więzi Profesora również z uniwersytecką geografiami przemysłu, szczególnie z Bronisławem Kortusem. Wreszcie od 1983 r. datują się ściśle kontakty Profesora z krakowską geografiami turystyki, w pierwszym okresie zwłaszcza z Jadwigą Warszyską oraz Antonim Jackowskim. Z upływem lat grono geografów z Uniwersytetu Jagiellońskiego wędrujących do Łodzi na spotkania z Profesorem rozszerzało się, obejmując również przedstawicieli kolejnych pokoleń pracowników.

W latach 1986–1990 Profesor Stanisław Liszewski koordynował realizację grupy tematycznej w Centralnym Programie Badań Podstawowych 08.06 pt. *Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego*. W pracach grupy uczestniczył Antoni Jackowski, który opracowywał temat *Pielgrzymki i turystyka religijna w Polsce* (zadanie I-I.3) (Jackowski 1989a, 1991c). Dzięki Profesorowi zaistniała możliwość zaprezentowania na forum krajowym dotychczasowych badań z zakresu geografii pielgrzymek i turystyki religijnej, nawiązano też wówczas kontakty i przyjaźnie, które przetrwały do chwili obecnej.

Profesor Liszewski zapisał się też w naszej wdzięcznej pamięci jako życzliwy wydawca artykułów z zakresu turystyki religijnej, autorstwa młodych pracowników Instytutu. W początkowym okresie naszych badań pojawiały się bowiem trudności z publikacjami dotyczącymi tej tematyki. Zwróciliśmy się wtedy z prośbą o pomoc do Profesora Liszewskiego, który wydawał periodyk *Turystyka*. Dzięki jego życzliwemu stanowisku w redagowanym przez niego czasopiśmie krakowska młodzież geograficzna zaczęła publikować swoje pierwsze prace z zakresu geografii pielgrzymek i turystyki religijnej (I. Soljan, E. Biliska-Wodecka). Równocześnie Profesor zachęcał nas do działań na rzecz utworzenia w Instytucie specjalistycznego czasopisma. Tak zrodziła się koncepcja wydawania periodyku naukowego pt. *Peregrinus Cracoviensis*.

Duży wpływ na zacieśnianie się naukowych i przyjacielskich kontaktów Profesora z naszym ośrodkiem miała Jego działalność na forum Konferencji Kierowników Jednostek Geograficznych w Polsce. Do 2002 r. pełnił zaszczytną funkcję przewodniczącego tego zgromadzenia, przekazując następnie przewodnictwo Antoniemu Jackowskiemu. Ważnym miejscem spotkań był również Komitet Nauk Geograficznych, któremu Profesor przewodniczył w latach 2002–2006.

Kontakty, o których wspominamy przejawiały się w różny sposób. Przede wszystkim wyrażały się licznymi recenzjami rozpraw naszych doktorantów. Profesor był również recenzentem w trzech przewodach habilitacyjnych oraz w kilku przewodach o nadanie tytułu naukowego profesora. Wreszcie Profesor pełnił funkcję recenzenta w postępowaniu o nadanie godności Honorowego Profesora UJ Antoniemu Jackowskiemu (2007). Recenzował do druku wiele naszych wydawnictw.

Starał się aktywnie uczestniczyć we wszystkich konferencjach organizowanych przez nasz ośrodek. Szczególnie aktywny udział Profesora zaznaczył się podczas Kongresu Geografii Polskiej, organizowanego w 1999 r. z okazji 150. rocznicy utworzenia na Uniwersytecie Jagiellońskim pierwszej w Polsce Katedry Geografii. Wygłosił (i opublikował) wspaniały referat pt. *Krakowska geografia społeczno-ekonomiczna na tle dorobku geografii polskiej* (2000), który ciągle jest wykorzystywany w studiach geograficznych. Jako przewodniczący Komitetu Nauk Geograficznych PAN Profesor współorganizował razem z nami I Forum Geografów Polskich (marzec 2004). Przejawem więzi Stanisława Liszewskiego z naszym Instytutem było Jego uczestnictwo w pamiątkowych księgach jubileuszowych profesorów Bronisława Kortusa, Adama Jelonka, Antoniego Jackowskiego, Danuty Ptaszyckiej-Jackowskiej czy w wydawnictwie poświęconym pamięci profesora Karola Bromka. Z Jego inicjatywy ukazały się specjalne zeszyty czasopisma *Turyzm* dedykowane Jadwidze Warszzyńskiej (1995) oraz Antoniemu Jackowskiemu (2005).

Stanisław Liszewski jest członkiem Komitetu Redakcyjnego naszego periodyku „Peregrinus Cracoviensis” już od piętnastu lat, czyli od samego początku. Uczestniczył w opracowywanych w Zakładzie Geografii Religii leksykonach *Miejsca święte Rzeczypospolitej* (1998) oraz *Szlaki pielgrzymkowe Europy* (2000), a także w przygotowanej przez nasz Instytut encyklopedii *Geografia* (2004).

Dla wszystkich „Krakusów” Stanisław Liszewski zawsze znajdował czas, nawet w okresie, gdy pełnił odpowiedzialne funkcje rektorskie. Cechą charakterystyczną tych spotkań, które nierzadko przekształcały się w bezpośrednią rozmowę z Mistrzem, była Jego wielka życzliwość, zrozumienie problemów nurtujących młodego badacza i delikatna sugestia co do kierunków dalszych działań. Nieodmiennie na twarzy Profesora był obecny charakterystyczny dla Niego ciepły i pełen troski uśmiech, który emanował w stronę rozmówcy, dając mu potężny ładunek optymizmu. Można zaryzykować stwierdzenie, że ten podtrzymujący na duchu uśmiech odegrał niebagatelną rolę w karierze naukowej niejednego z polskich geografów.

7. Zamiłowania pozazawodowe

Jak każdy Wielki Człowiek, również Profesor Stanisław Liszewski ma szerokie zainteresowania pozazawodowe. Chyba od zawsze oddawał się pasji kolekcjonerskiej. Mniej więcej od 60. lat jest namiętym filatelistą i posiada okazały zbiór znaczków pocztowych. Zbiera pocztówki z planami miast lub mapami. Uwielbia czytać dzieje wielkich rodów w Polsce i w Europie. Od dzieciństwa jest pasjonatem sportu. W szkole podstawowej oraz w liceum uprawiał czynnie sport, zwłaszcza lekkoatletykę i piłkę nożną. Należał nawet do drużyny „Trampkarzy” w łódzkim Widzewie. Zamiłowanie do piłki nożnej pozostało do chwili obecnej. Szczególnie chętnie Profesor kibicuje drużynom angielskim, hiszpańskim i francuskim, co jest zupełnie zrozumiałe wobec poziomu piłki nożnej w Polsce. Obecnie czynnie uprawia *nordic walking*. Jeżeli chodzi o wypoczynek, preferuje bezpośredni kontakt z przyrodą. Każdego roku stara się wyjechać przynajmniej na dwa tygodnie do Przyrodniczej Stacji Terenowej

UŁ w Suszku, położonej w urokliwym miejscu w Borach Tucholskich. Wspólnie z Żoną nabierają tam energii na cały rok, a przy okazji „uprawiają” grzybobranie. Małżonka Profesora „przerabia” w Suszku na marynaty „tony” grzybów, którymi obdarza następnie przyjaciół. Jako „rasowy” geograf Profesor bardzo lubi podróżować, zwłaszcza w towarzystwie Żony i sympatycznych współtowarzyszy.

8. Podsumowanie

Przeprowadzone rozważania pozwoliły ukazać całe bogactwo i różnorodność dotychczasowej działalności Profesora Stanisława Liszewskiego. W polskiej nauce w ogóle, a w geografii w szczególności Wybitne Osobowości pojawiają się bardzo rzadko. Aby bowiem osiągnąć taką wyjątkową pozycję, muszą się „nałożyć” na siebie pewne niezbędne cechy charakteru, a mianowicie: wielka inteligencja, pracowitość, umiejętność syntetycznego myślenia, dar myślenia perspektywnego, stawianie problemów istotnych dla rozwoju nauki, ale także dla rozwoju kraju, regionu, miejscowości, zdolność wysuwania inicjatyw i podejmowania właściwych decyzji, pracowitość i uczciwość, szacunek dla drugiego Człowieka, umiłowanie pracy z młodzieżą. Niezmiernie rzadko takie cechy koncentrują się w jednym Człowieku.

Takim wyjątkowym Człowiekiem jest Profesor Stanisław Liszewski. I dlatego możemy o Nim mówić „Mistrz” lub „Człowiek Instytucja”. Albo po prostu „Nasz Profesor” – i w tym kryje się całe nasze uznanie dla Jego Osoby. Jest Człowiekiem, o którym przyszłe pokolenia z pewnością będą mówić: „Wielki Profesor” lub „Wielki Geograf”. A nam, żyjącym współcześnie obok Niego, wypada być szczęśliwymi z powodu, że mamy możliwość bezpośredniego kontaktu z tak Niezwykłą Osobą, możliwość wspólnej dyskusji i wymiany poglądów. To wielkie szczęście, ale zarazem honor móc żyć pod jednym Niebem z tak Wybitnym Geografem, Wyjątkowym Człowiekiem, Wspaniałym Przyjacielem!

Przypisy:

¹ W opracowaniu wykorzystano materiały własne oraz udostępnione przez Instytut Geografii Miast i Turyzmu UŁ.

Stanisław Liszewski. Renowned Geographer, Unique Individual, Wonderful Friend

(SUMMARY)

Professor Stanisław Liszewski is one of a select group of the most renowned Polish geographers who enjoys the utmost respect of his peers in Poland and abroad. This is, first of all, a consequence of his personality. Prof. Liszewski is a great scholar and a person

open to the needs of others. He is very kind to anyone who needs his help or advice and remains the greatest authority on human geography in Poland today.

Prof. Liszewski is unequivocally recognized by Polish and foreign geographers and researchers in other fields as a hard worker as well as a person dedicated to science and the education of young people. He has devoted his life's work to the University of Łódź, where he served in a variety of prestigious capacities including that of University Rector. He has also played an active role in the academic life of his beloved hometown of Łódź as well as in Poland and abroad. He has served Polish science and Polish geography very well.

Stanisław Liszewski was born on November 11, 1940 in the town of Ruda Pabianicka, which became a part of the district of Łódź Górna in the city of Łódź following World War II. His father, Kazimierz, worked his entire life as a tram operator in Łódź. His mother, Marianna, was a homemaker taking care of three children. Stanisław was the youngest child. He enthusiastically became a boy scout in 1956 and devoted a great deal of time to this new endeavor, eventually becoming a scoutmaster. Finally, he became a deputy chief of his scout troop in Łódź Górna.

Prof. Liszewski received his high school diploma in 1958. As a high school senior, he decided to pursue geography in college, although earlier he had considered applying to the Łódź Polytechnic. He passed the entrance examination and so began his Great Adventure in Geography. The story of his life is a story of complete devotion to geography. Prof. Liszewski received his master's degree in 1963. He was offered the job of a teaching assistant at the Department of Economic Geography at the University of Łódź. Prof. Liszewski received his doctoral degree in 1970. He received his habilitation degree in 1978, named a professor in 1987 and a distinguished professor in 1990.

In 1964 Stanisław Liszewski married Alicja Koszarek who became his faithful companion for the better and for the worse. The couple has two daughters. The older daughter, Agnieszka, is a professor of law at the University of Łódź. She is married to Wojciech Robaczyński who is also a researcher at the University. They have a daughter, Ewa. The Liszewskis' younger daughter, Anna, is a wonderful pianist and an associate professor at the Academy of Music in Łódź. Last but not least is the family's adorable dog, Asik.

Professor Stanisław Liszewski is one of a select group of the most renowned Polish and international geographers. His list of publications includes over 330 papers – many of which were published abroad.

Almost half of the papers published by Prof. Liszewski cover issues in the geography of settlement. He began to pursue this area of research in the late 1960s by focusing on towns in the Opole Silesia region. Initially he studied individual city neighborhoods. His doctoral dissertation was a comprehensive analysis of a number of neighborhoods. Prof. Liszewski developed a new approach to the study of land use in cities. His approach was based on social, economic and geographic determinants. Furthermore, he was one of the first researchers in Poland to link urban research with suburban research. Prof. Liszewski focused on linkages between small towns and the role of the city in general. One innovative feature of his research addressed urban mapping methods.

Prof. Liszewski's research in the field of settlement geography produced a number of theoretical papers, general papers, urban area classification papers, suburban classification papers, new city papers, role of city administration papers, and papers on changes in the spatial structure of living conditions in urban areas. His papers on the geography of settlement, and especially the geography of cities, have become a golden standard in this field.

It is also important to note the Professor's immense contribution to the development of young faculty members specializing in this field of study. The Urban Knowledge Seminar,

held in Łódź every year since 1987, is also a product of his initiative and has helped propel the careers of many young researchers.

The Professor's second principal area of research since 1981 has been associated with the geography of tourism. Approximately 30 percent of his papers deal with this area of geography. Many of his initial tourism papers were quickly recognized for their originality. This was largely the product of Prof. Liszewski's extensive experience with the geography of settlement – a field that he has focused on since college. He has also published a number of interdisciplinary papers (geography of settlement and tourism), most of which contained a large dose of theory and methodology.

The linkage of the geography of tourism with the geography of settlement has allowed the Professor to look at present-day tourist settlement issues, in a sense, from above. He has been able to identify stages of development, propose a typology for tourist settlements and identify actions that would help tourism grow in a given area and contribute to that area's overall economic, social and cultural development. This type of research approach was quite innovative in postwar Poland and helped prompt young Polish and other European researchers to pursue work in this area of geography. One of the key accomplishments of Prof. Liszewski has been his establishment of the widely recognized journal "Turyzm". It is the only journal in Poland and one of only a few around the world dedicated to the geography of tourism.

The Professor's work in the fields of the geography of settlement and the geography of tourism is clearly focused on the broadly defined concept of geographic space, especially urban space and tourist space. He is credited with promoting research in this area and his publications in this area are often cited in the Polish and international research literature. His thoughts on tourist space have been particularly important, as the "ideology" of this type of space is a starting point for further research. This area of research has been pursued by a number of doctoral students and individuals seeking habilitation degrees. Prof. Liszewski's publications in this field are considered classics in Poland.

The city of Łódź has always held a special place in the research of Prof. Liszewski. About 100 of his papers cover the city of Łódź and adjacent areas and address a variety of issues. What they all have in common is that they are a perfect example of solid geographic analysis. The Professor's papers on Łódź cover theoretical issues and unique methodologies that have become a permanent part of the Polish research landscape. All the Łódź papers are model regional analysis papers, which together illustrate just how many issues can be covered for one region. Prof. Liszewski's crowning achievement in the field of urban studies has been his *Atlas of the City of Łódź* (2002; with supplement 2009). The atlas is an exceptional piece of work for a variety of reasons including the cartographic presentation methods employed. The Professor initiated the atlas project, authored the original design, edited a number of maps and authored a number of maps himself. The atlas is one of the principal accomplishments of Polish cartography in recent years.

Professor Stanisław Liszewski has made substantial contributions to the teaching of geography at the university level and the education of a new generation of geographers. His love of teaching and his ability to work with young people are two of his trademarks. He has directed the studies of almost 350 master's students and 26 doctoral students (2 foreigners). Seven of his former doctoral students went on to receive their habilitation degrees and three have become full professors.

In 1977 Prof. Liszewski created the postgraduate tourism major at the University of Łódź. He later introduced a new specialization at the Department of Geography called "Geography of Tourism and Hotel Science". The specialization was administered separately from the

regular geography major and had a distinct curriculum. In 2003 he created a new major called "Tourism and Recreation".

All of the facts mentioned up to this point make it possible to argue that the Łódź School of Geography is very strong, especially in the area of the geography of settlement and tourism. The two specializations make Łódź a leader in each respective field – both in Poland and Europe. A key role in the development of the Łódź School of Tourism has been played by the "Research Workshops in the Geography of Tourism" created by Prof. Liszewski in 1983. The Workshops continue to play a key role today as a forum for the exchange of scientific ideas. This is especially important for young researchers. Several generations of geographers think of Prof. Liszewski as a Master spelled with a capital M.

The Professor has also always considered organizational work as a key element of his professional activity. This is true of his work at the University of Łódź, in the city of Łódź, on the Polish research scene and the international research scene. He has held various positions at virtually every level of service at the University.

In 1981 Prof. Liszewski became the chair of the Department of the Geography of Cities and Tourism. The Department was renamed an Institute in 2007. In 1978–1981 he served as the Associate Dean of the School of Biology and Earth Science. He later served as the Dean (1981–1984). Liszewski also served two consecutive terms as Associate Rector of the University of Łódź (1984–1990). A few years later, he was offered the top job at the University. Liszewski served as the Rector of the University of Łódź from 1996 to 2002. At the same time, he served as the chair of the Conference of Rectors of State Institutions of Higher Learning in Łódź. The University blossomed during his two terms as Rector. One of his personal accomplishments at the University was the redesignation of the Department of Geography as the School of Geographic Sciences in 2001, which elevated the status of geography at the University.

Professor Stanisław Liszewski was a corresponding member of the Commission of the Geography of Tourism and Recreation at the International Geographic Union (1980–1982) and a member of a study group in the geography of tourism at the International Geographic Union (1994–1998). Since 1981 he has been a member of the Committee of the Geographic Sciences at the Polish Academy of Science and served as its chair from 2003 to 2006. As the Chair of the Committee, he also chaired the National Committee for Cooperation with the International Geographic Union. Liszewski was a member of a team of experts serving with several consecutive Ministers of Higher Education and Research (since 1990). He also worked with the following government entities: the National Spatial Management Council (1990–1994), the National Commission for Academic Degrees and Titles (1994–1998), the National Accreditation Commission (2002–2007). Liszewski has also chaired the Conference of Chairs of Collegiate Departments of Geography for many years. Since 1990 he has been a member of the Science Council of the Institute of Geography and Spatial Management at the Polish Academy of Science. Finally, he is also an honorary member of the Georgian Geographic Society (Republic of Georgia) and the Slovak Geographic Society. Since 1991 Prof. Liszewski has been the President of the Łódź Scientific Society. The election of one individual to serve several terms is a first in the history of the Society. It is an indication of the immense respect that its members have for Prof. Liszewski.

Professor Stanisław Liszewski has always been a great friend of the city of Kraków and the geography community in Kraków. He has long maintained a close relationship with the Department of the Geography of Population, Settlement and Agriculture at the Institute of Geography and Spatial Management. His closest friends include Karol Bromek and Adam Jelonek. The Professor also developed a friendship with the faculty of the geography of industry, especially Bronisław Kortus. Since 1983 he has maintained a close friendship

with Jadwiga Warszyńska and Antoni Jackowski of the Department of the Geography of Tourism. Finally, many other geographers from the Jagiellonian University have met with Prof. Liszewski over the years. This has included young members of faculty as well.

The Professor's interactions with the Jagiellonian geographic community have ranged from the review of doctoral theses to the review of three habilitation theses as well as the review of several candidates for the title of professor. He has also attempted to participate in any conferences organized by the Institute and has been a member of the Editorial Committee of the "Peregrinus Cracoviensis" journal, published by the Institute since 1995.

Prof. Liszewski always found the time to work with geographers from the Jagiellonian University – even when he serves as a rector. Personal conversations with the Professor were characterized by immense kindness, an understanding of issues affecting young researchers and suggestions for further research. The Professor has a characteristically warm smile, which projects a large dose of optimism towards the listener. It may be argued that this optimistic smile has played a key role in the scientific career of numerous Polish geographers.

The Polish scientific community and the Polish geography community in particular do not have very many distinguished personalities. In order to attain this type of status, a number of personality traits are necessary: great intelligence, strong work ethic, ability to think analytically, ability to think ahead, ability to identify key scientific problems, ability to identify key national and regional issues, ability to initiate projects, ability to make the right decisions, integrity, honesty, respect for others and a love of working with young people.

Professor Stanisław Liszewski is that type of rare individual. This is why we may call him a Master or an Institution or simply Our Professor. It is a way of expressing our respect for him. He is a man who will certainly be called a Great Professor or Great Geographer by future generations. We, on the other hand, are happy to live in the same times as he. It gives us an opportunity to talk to this Unique Person and exchange views on a variety of subjects with him. It is quite an honor to live in the same times as this Great Geographer, Unique Man and Wonderful Friend.